

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

А. О. Татьянчиков

КІБЕРПСИХОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(в допомогу до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти ступеня магістра
факультету психології, політології та соціології)

Одеса
Фенікс
2020

УДК 159.98 : (007 : 004) (073)
Т 237

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 5 від 2 липня 2020 р.)*

Рецензенти:

Максименко Ю. Б. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Ків А. Ю. – доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри інноваційних технологій та методики навчання природничих дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Татьянчиков А. О.

Т 12 Кіберпсихологія : навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології) [Електронне видання]. / А. О. Татьяначиков ; кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2020. – 32 с. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13460>.

DOI 10.32837/11300.13460

ISBN 978-966-928-590-4

Навчально-методичні рекомендації з курсу «Кіберпсихологія» розроблено відповідно до навчального плану, вони складаються з навчальної програми курсу, методичних рекомендацій із проведення практичних занять, питань до самоконтролю, завдань для самостійної роботи, списку рекомендованої літератури. Вивчення дисципліни «Кіберпсихологія» допоможе студентам розвинути навички ефективного спілкування в інтернет-просторі (спілкування в соціальних мережах, самомаркетинг, спілкування діловими партнерами); компетентності діагностування та подолання негативних впливів кіберсередовища на особистість, що стане в нагоді в майбутній практичній діяльності.

Матеріали призначено для студентів факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», які навчаються за спеціальністю «психологія».

УДК 159.98 : (007 : 004) (073)

ISBN 978-966-928-590-4

© Татьяначиков А. О., 2020

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, який спостерігається в останні десятиріччя, призвів до їх проникнення в більшість сфер життя людини. Поведінка людини, опосередкована комп'ютерами, мобільними засобами зв'язку та Інтернетом на сьогодні являє чималий інтерес для психології.

«Кіберпсихологія» є вибіркоким курсом професійної підготовки майбутніх магістрів-психологів, що спрямована на вивчення соціально-психологічних та культурних феноменів кіберпростору, психологічних аспектів взаємодії комп'ютерних та інтернет-технологій з особистістю, особливостей віртуального спілкування та міжособистісної взаємодії, патогенних ефектів віртуального простору. Навчальна дисципліна «Кіберпсихологія» знайомить здобувачів вищої освіти з соціально-психологічними та культурними феноменами кіберпростору. Дисципліна спрямована на підготовку до професійної діяльності в умовах інтенсивного розвитку інтернет-середовища та розповсюдження медіаконтенту.

Під час опанування навчальною дисципліною вивчаються психологічні аспекти взаємодії комп'ютерних та інтернет-технологій з особистістю, психологічні аспекти віртуального спілкування, патогенні ефекти віртуального простору (адикція, відхід у віртуальність, комп'ютерна та ігрова залежність, залежність від соціальних мереж, кіберсексуальність як девіація). Розглядаються поняття віртуальної ідентичності, тролінгу, колективного інтелекту. Розвиваються компетентності ефективного спілкування в інтернет-просторі (спілкування в соціальних мережах, самомаркетинг, спілкування діловими партнерами); застосування психологічних знань з метою виявлення та подолання потенційних небезпек кіберсередовища. Заняття проводяться з використанням сучасних інтерактивних методів: психотренінгових вправ, ділових та сюжетно-рольових ігор, ситуативних та практичних завдань, моделювання ситуацій, кейсів тощо.

Знання з «Кіберпсихології» допоможуть студентам розвинути навички ефективного спілкування в інтернет-просторі (спілкування в соціальних мережах, самомаркетинг, спілкування діловими партнерами); компетентності діагностування та подолання негативних впливів кіберсередовища на особистість, що стане в нагоді в майбутній практичній діяльності.

ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета навчального курсу «Кіберпсихологія» полягає у розкритті психологічних аспектів взаємодії особистості з комп'ютерними та інтернет-технологіями, міжособистісної взаємодії у віртуальному середовищі.

Завдання курсу «Кіберпсихологія»:

- засвоїти понятійний апарат з «Кіберпсихології»;
- засвоїти теоретичні основи взаємодії людини з кіберпростором;
- навчити студентів розрізняти різні види кіберзалежностей;
- сформуувати у студентів вміння виявляти та досліджувати патогенні ефекти кіберпростору, розробляти рекомендації щодо подолання їх негативних наслідків;
- розвинути у студентів навички ефективного спілкування в кіберпросторі, провадження професійної діяльності за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати** :

- історію розвитку та категоріальний апарат кіберпсихології;
- психологічні особливості сприйняття інформації людиною;
- основні психологічні аспекти та теорії взаємодії комп'ютерних та інтернет-технологій з особистістю;
- позитивні та негативні аспекти взаємодії людини кіберпростором;
- основні види кіберадикцій, методи їх діагностики;
- прийоми ефективного віртуального спілкування, особливості їх застосування в побутовій та професійній сферах;
- особливості кіберкультури та кіберетикету.

вміти:

- працювати з сучасними інформаційними ресурсами та технологіями, володіти методами пошуку, аналізу, узагальнення, систематизації інформації з різних джерел;
- застосовувати методи та прийоми ефективного віртуального спілкування;
- виявляти та досліджувати патогенні ефекти віртуального простору (адикцію, відхід у віртуальність, комп'ютерну та ігрову залежність, залежність від соціальних мереж тощо);
- володіти правилами віртуального етикету, нормами поведінки у віртуальному середовищі.

Методи проведення занять: лекції, практичні заняття. Форма контролю: залік.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Види занять	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
		очна	заоч-на	очна	заоч-на	очна	заоч-на
1.	Кіберпростір і психіка	2	1	2		4	8
2.	Теорії взаємодії у сфері «людина – комп'ютер»	2	1	2		4	8
3.	Психологія сприйняття інформації в інтернет-просторі	2		2		4	8
4.	Кіберсоціалізація особистості	2	1	2		4	8
5.	Психологія віртуального спілкування	2		4	1	4	8
6.	Психологія соціальних мереж	2	2	2		4	8
7.	Кіберкультура та її феномени	2	1	2		4	8
8.	Патогенні ефекти кіберпростору	2	1	4		8	8
9.	Психологічні аспекти діяльності в віртуальному просторі	2	1	2	1	4	8
10.	Психологічна діяльність у віртуальному просторі	2		2		6	8
	Всього	20	8	24	2	46	80

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Кіберпростір і психіка

Поняття кіберпсихології. Визначення кіберпсихології роботах різних дослідників. Кіберпсихологія як новий напрямок психології, зв'язок з інженерною психологією. Співвіднесення понять «кіберпсихологія та інтернет-психологія». Передумови виникнення кіберпсихології як науки. Дж. Сулер, як засновник кіберпсихології. Історія та етапи розвитку кіберпсихології. Зарубіжні та вітчизняні дослідники в області кіберпсихології. Перспективи досліджень в кіберпсихології. Мережа Інтернет, як центр кіберпростору. Історія виникнення та розвитку Інтернету. Поняття інтернету речей.

Поняття кіберпростору. Людина, як суб'єкт кіберпростору. Властивості кіберпростору. Зв'язок віртуального та реального простору. Поняття мережевого суспільства. Місце людини в мережевому суспільстві. Вплив кібертехнологій та кіберпростору на психіку людини.

Тема 2. Теорії взаємодії у сфері «людина – комп'ютер»

Поняття людино-комп'ютерної взаємодії. Human-computer interaction (HCI) у зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Основні підходи та теорії людино-комп'ютерної взаємодії. Еволюція засобів людино-комп'ютерної взаємодії. Основні засоби людино-комп'ютерної взаємодії: машинні коди, мова програмування, вербальна комунікація, розпізнавання мовлення, розпізнавання письма, розпізнавання жестів та міміки, доповнена реальність, віртуальна реальність. Перспективи залучення всіх органів почуттів до взаємодії з кіберпростором. Теорії Ж. Бодріяра, Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі, Р. Барта, Ю. Лотмана, Д. Рашкоффа, М. МакЛюена. Проблема взаємодії «людина-комп'ютер» з точки зору філософії. Кіберпростір як предмет аналізу соціальної і клінічної психології. Зрушення в психіці сучасної людини: сприйняття простору (М. Маклюен, Е. Боданіс, Е. Тоффлер), часу (Т. Еріксон), техніки («побутова медіатехніка», посткомп'ютерної пристрої, соціальні роботи та ін.) Поняття штучного інтелекту. Психологічні особливості взаємодії людини з штучним інтелектом. Перспективи та наслідки заміни людини штучним інтелектом у різних сферах життя.

Тема 3. Психологія сприйняття інформації в інтернет-просторі

Поняття інформації. Види інформації. Властивості інформації. Важливість інформації в сучасному світі. Особливості залучення пізнавальних процесів відчуття, сприйняття, мислення, уваги, пам'яті, уяви до сприймання, переробки та збереження інформації. Поняття інформаційного суспільства та інформаційного простору. Характер розповсюдження та споживання інформації в інтернеті. Психологія сприйняття інформації в мережі: мультимедійність, гіпертекстовість, читання «по діагоналі». Психологія інтернет-пошуку (SEO) і більш ефективна дистрибуція журналістських текстів користувачам Мережі. Інформаційна залежність як ознака сучасного суспільства. Поняття інформаційного голоду. Психологічні особливості сприйняття інформації в інтернеті.

Тема 4. Кіберсоціалізація особистості

Поняття соціально адаптації та соціалізації в психології. Стадії соціалізації: адаптації, індивідуалізації, інтеграції, трудової діяльності. Поняття кіберсоціалізації, основні підходи до її визначення. Дослідження кіберсоціалізації в зарубіжній та вітчизняній науці. Теорія поколінь Вільяма Штрауса и Ніла Хоува. Покоління традиціоналістів, покоління бебі-бумерів, покоління X, Y, Z. Характеристика соціалізації в кіберпросторі різних поколінь. Цифрове покоління, як покоління, що від народження стикається з цифровими технологіями. Особливості соціалізації цифрового покоління. Складові процесу соціалізації у кіберпросторі. Соціалізація особистості в соціальних мережах. Показники кіберсоціалізації.

Тема 5. Психологія віртуального спілкування

Визначення процесу спілкування з точки зору загальної психології. Спілкування як суб'єкт-суб'єктна взаємодія, як обмін інформацією, як розуміння внутрішнього світу партнера. Поняття віртуального спілкування. Синхронне та асинхронне віртуальне спілкування. Спілкування в соціальних мережах. Спілкування в чатах та месенджерах.

Спілкування на інтернет-форумах. Спілкування через відеозв'язок. Спілкування під час групових відеоконференцій. Групи, спільноти, клуби – інтеграція в віртуальне середовище. Аксіологічна характеристика інтернет-середовища. Розшарування «віртуального Я» як постмодерністська концепція. Множинність «Я» в Інтернет, поняття колективної особистості і колективного інтелекту (swarm intelligence). Мережеве ім'я (нікнейм): види, принципи підбору, етичний аспект. Аватар як психологічний символ і соціокультурне явище (популярні типи, програми для створення, прочитання «віртуального портрета»). Фейки і гра в «підробку особистості». Поняття флейму, флуду, холівару, модератору. Мережевий етикет (нетикет). Коментування і його принципи. Тролінг і його соціально-культурні коріння. Конфлікти і проблеми спілкування в Мережі, способи їх вирішення. Особливості соціальної організації та групової динаміки в кіберпросторі. Особливості віртуального спілкування під час дистанційного навчання. Перепони віртуального спілкування. Відмінності реального та віртуального спілкування. Прийоми ефективного віртуального спілкування. Принципи безпеки при віртуальному спілкуванні. Вплив віртуального спілкування на дітей та підлітків. Методи контролю за віртуальним спілкуванням дітей. Спілкування у віртуальній реальності та спілкування зі штучним інтелектом, як реальність та як перспектива.

Тема 6. Психологія соціальних мереж

Поняття соціальної мережі. Історія виникнення та розвитку соціальних мереж. Мета соціальних мереж. Популярні соціальні мережі: фейсбук, інстаграм, твітер, гугл плус, тіток, лайк. Спільні та відмінні риси популярних соціальних мереж. Демографія соціальних мереж. Характеристика аудиторії соціальних мереж. Конструювання віртуального «Я». Стратегії самопрезентації в соціальній мережі. Психологічні портрети користувачів соціальних мереж, їх класифікація, мотиви. Характеристика соціального середовища всередині соціальних мереж. Поняття віртуальних друзів, підписників, фоловерів. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії в соціальних мережах. Віртуальні знайомства. Роль соціальної мережі в житті особистості. Коментарі, пости та лайки як засоби самовираження. Професійна та комерційна діяльність в соціальних мережах. Оформлення власної та комерційної сторінки, залучення підписників. Кіберадикції, пов'язані з соціальними мережами. Прийоми

ефективної комунікації в соціальних мережах. Роль соціальних мереж в маніпулюванні масовою свідомістю.

Тема 7. Кіберкультура та її феномени

Кіберкультура і її феномени. Інтеграція в мережеві спільноти кіберкультури і соціальні ефекти розвитку мережі Інтернет (М. Дері та ін.) Концепція кіберкультури в працях класиків (М. Кастельс, Д. Харавей, Д. Белл. Киберпанк, посткіберпанк, основні ідеї, представники, проблематика. Інтернет-субкультури: «хакери», «рольовіки», «геймери», «блогери» та ін. Гумор в інтернеті, кліше, популярні жарти та розіграші. Поняття інтернет-мему і способи його поширення. Абсурдна інтернет-культура: інфантізм, дадаїзм, занепад моралі. Кіберфемінізм, криптоанархізм, маніфест незалежності кіберпростору. Соціально-політичні концепції Мережі. Правила та норми поведінки в мережі, кіберетикет.

Тема 8. Патогенні ефекти кіберпростору

Аналіз негативних проявів, які виникають в результаті взаємодії людини з кіберпростором. Визначення понять «кіберадикція», «інтернет-адикція», «кіберзалежність», «інтернет-залежність». Види кібер-адикцій: ігрова залежність, нав'язлива «фінансова» потреба, нав'язливий веб-серфінг, залежність від віртуального спілкування та віртуальних знайомств, залежність від соціальних мереж, кіберсексуальна залежність, номофобія, синдром фантомного дзвінку, кіберхондрія, кіберхвороба, фейсбук-депресія, «ефект пошукового рядку». Наслідки патогенного впливу кіберпростору на особистість та організм людини: зміна свідомості, викривлення реальності, порушення уваги, порушення сну, загублення здатності до емпатії та емоційного зв'язку з іншими людьми, підвищення егоцентризму. Психосоматичні розлади, пов'язані з взаємодією людини з кіберпростором. Діагностика патогенних ефектів кіберпростору: спостереження, бесіда, тестування. Психологічна допомога при різних видах кіберадикцій.

Тема 9. Психологічні аспекти діяльності в віртуальному просторі

Основні види професійної діяльності у кіберпросторі: фріланс, блогерство, копірайтинг, рерайтинг, онлайн-навчання, психологічне консультування, інтернет-продажі, інтернет-маркетинг. Риси особистості необхідні для успішної професійної діяльності в Мережі. Організація розпорядку дня та робочого місця. Професійно важливі якості особистості для роботи в Мережі. Контроль та самоконтроль діяльності. Вольова регуляція діяльності. Зміна праці та відпочинку. Оптимальна тривалість робочого часу. Протидія професійному та емоційному вигоранню. Підвищення ефективності роботи в інтернеті. Особливості створення власної інтернет-сторінки, ведення сторінки в соціальних мережах. Правила залучення та утримання клієнтів. Засоби аналізу цільової аудиторії.

Тема 10. Психологічна діяльність у віртуальному просторі

Передумови перенесення професійної діяльності психолога в мережу Інтернет. Онлайн психологічне консультування. Консультування через засоби відеозв'язку. Консультування через соціальні мережі. Консультування за допомогою месенджерів. Ведення особистого блогу психолога. Ведення власної інтернет-сторінки та сторінки в соціальній мережі. Особливості самопрезентації себе як професіонала. Етичні норми та правила онлайн-консультування. Пошук клієнтів. Застосування сучасних інформаційних методів у професійній діяльності.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Кіберпростір і психіка

Питання до підготовки:

1. Кіберпсихологія як наука.
2. Історія виникнення та розвитку мережі Інтернет.
3. Поняття кіберпростору та мережевого суспільства.
4. Вплив кібертехнологій та кіберпростору на психіку людини.

Література:

основна: 2, 4, 5

допоміжна: 9, 12, 17, 23

Тема 2. Теорії взаємодії у сфері «людина – комп'ютер»

Питання до підготовки:

1. Поняття людино-комп'ютерної взаємодії.
2. Еволюція засобів людино-комп'ютерної взаємодії.
3. Теорії людино-комп'ютерної взаємодії.
4. Кіберпростір як предмет аналізу соціальної і клінічної психології.
5. Психологічні особливості взаємодії людини з штучним інтелектом.

Література:

основна: 4, 5

допоміжна: 1, 2, 9

Тема 3. Психологія сприйняття інформації в інтернет-просторі

Питання до підготовки:

1. Інформація в сучасному світі.
2. Характер розповсюдження та споживання інформації в інтернеті.
3. Психологія сприйняття інформації в мережі: мультимедійність, гіпертекстовість, читання «по діагоналі».
4. Інформаційна залежність як ознака сучасного суспільства.

Література:

основна: 2, 4

допоміжна: 7, 9

Тема 4. Кіберсоціалізація особистості

Питання до підготовки:

1. Поняття соціально адаптації та соціалізації в психології.
2. Поняття кіберсоціалізації, основні підходи до її визначення.
3. Теорія поколінь Вільяма Штрауса и Ніла Хоува. Характеристика соціалізації в кіберпросторі різних поколінь.
4. Складові процесу соціалізації у кіберпросторі.

Література:

основна: 1, 4

допоміжна: 6, 7, 8

Тема 5. Психологія віртуального спілкування

Питання до підготовки:

1. Визначення процесу спілкування з точки зору загальної психології.
2. Поняття віртуального спілкування, його характеристика та види.
3. Форми віртуального спілкування.
4. Визначення образу «Я» при віртуальному спілкуванні.
5. Особливості віртуального спілкування під час дистанційного навчання.
6. Перепони віртуального спілкування.
7. Прийоми ефективного віртуального спілкування.
8. Принципи безпеки при віртуальному спілкуванні.
9. Вплив віртуального спілкування на дітей та підлітків. Методи контролю за віртуальним спілкуванням дітей.

Література:

основна: 2, 4, 5

допоміжна: 2, 5, 10

Тема 6. Психологія соціальних мереж

Питання до підготовки:

1. Поняття соціальної мережі. Історія виникнення та розвитку соціальних мереж.
2. Демографія соціальних мереж. Характеристика аудиторії соціальних мереж.
3. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії в соціальних мережах.
4. Кіберадикції, пов'язані з соціальними мережами.

Література:

основна: 2, 4

допоміжна: 11, 13

Тема 7. Кіберкультура та її феномени

Питання до підготовки:

1. Поняття кіберкультури. Кіберкультура в працях відомих вчених.
2. Основні представники кіберкультури.
3. Інтернет-субкультури.
4. Особливості інтернет-культури.
5. Правила та норми поведінки в мережі, кібер-етикет.

Література:

основна: 2, 4

допоміжна: 6, 7, 10, 12

Тема 8. Патогенні ефекти кіберпростору

Питання до підготовки:

1. Поняття кіберадикції та кіберзалежності.
2. Види кіберадикцій.
3. Наслідки патогенного впливу кіберпростору на особистість та організм людини.
4. Психосоматичні розлади, пов'язані з взаємодією людини з кіберпростором.
5. Діагностика патогенних ефектів кіберпростору.
6. Психологічна допомога при різних видах кіберадикцій.

Література:

основна: 2, 3, 4, 5

допоміжна: 3, 4, 5,

Тема 9. Психологічні аспекти діяльності в віртуальному просторі

Питання до підготовки:

1. Основні види професійної діяльності у кіберпросторі.
2. Професійно важливі якості особистості для роботи в Мережі.
3. Підвищення ефективності роботи в інтернеті.
4. Особливості створення власної інтернет-сторінки, ведення сторінки в соціальних мережах.

Література:

основна: 5

допоміжна: 2, 7, 9

Тема 10. Психологічна діяльність у віртуальному просторі

Питання до підготовки:

1. Робота психолога онлайн: передумови та перспективи.
2. Онлайн психологічне консультування.
3. Ведення особистого блогу психолога.
4. Ведення власної інтернет-сторінки та сторінки в соціальній мережі.

Література:

основна: 2, 5

допоміжна: 10

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Кіберпростір і психіка

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Вклад Дж. Сулера в розвиток кіберпсихології.
 - Кіберпсихологія в Україні.
 - Кіберпсихологія в світі.
 - Перспективи кіберпсихології.
 - Штучний інтелект як заміна людині.
 - Межа між реальним та віртуальним.
2. Скласти хронологічну схему розвитку кіберпсихології.
3. Скласти бібліографію сучасних досліджень в області психології.

Тема 2. Теорії взаємодії у сфері «людина – комп'ютер»

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Перспективи розвитку людино-комп'ютерної взаємодії.
 - Проблема взаємодії людини з комп'ютером з точки зору філософії.
 - Застосування доповненої реальності у різних сферах життя та діяльності.
 - Відомі теорії взаємодії людини з комп'ютерною системою.
 - Вихід до віртуальної реальності як механізм психологічного захисту.
2. Скласти бібліографію досліджень, присвячених проблемі людино-комп'ютерної взаємодії, з вказанням посилань на електронні джерела.
3. Написати рецензію на дослідження компанії Microsoft «Бути людиною. Взаємодія людини та комп'ютера у 2020 році».

Тема 3. Психологія сприйняття інформації в інтернет-просторі

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Актуальність твердження «Хто володіє інформацією, той володіє світом» сьогодні.
 - Інформація як скарб, знання, товар, зброя.
 - Інформаційна залежність як ознака сучасного суспільства.
2. Скласти бібліографію досліджень, присвячених проблемі психології сприйняття інформації в інтернеті.

Тема 4. Кіберсоціалізація особистості

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Кіберсоціалізація молоді.
 - Теорія поколінь: що після Z.
 - Особливості взаємодії з новітніми технологіями представників різних поколінь.
 - Дослідження кіберсоціалізації в працях зарубіжних та українських вчених.
2. Скласти бібліографію досліджень, присвячених проблемі кіберсоціалізації.
3. Підібрати методи діагностики кіберсоціалізації.

Тема 5. Психологія віртуального спілкування

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Сучасне та майбутнє віртуального спілкування.
 - Конфлікти і проблеми спілкування в Мережі, способи їх вирішення.
 - Безпечне віртуальне спілкування.
 - Психологічні особливості ділового віртуального спілкування.
 - Віртуальне спілкування в системі дистанційного навчання.
2. Скласти бібліографію досліджень, присвячених проблемі психологічних особливостей віртуального спілкування.

3. Скласти набір правил мережевого етикету.

Тема 6. Психологія соціальних мереж

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Перша соціальна мережа.
 - Вплив соціальних мереж на підсвідомість.
 - Залежність від соціальних мереж.
 - Знайомства в соціальних мережах: психологічний аспект.
 - Психологічні аспекти прагнення до великої кількості віртуальних друзів та лайків.
2. Скласти бібліографію досліджень, присвячених проблемі психологічних особливостей спілкування особистості в соціальних мережах, з вказанням посилань на електронні джерела.
3. Скласти психологічний портрет людини за профілем в соціальній мережі.
4. Проаналізувати особисту та комерційну сторінку в соціальній мережі.

Тема 7. Кіберкультура та її феномени

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Субкультури в кіберпросторі.
 - Гумор в інтернеті.
 - Абсурдна інтернет-культура.
 - Норми поведінки в Мережі.
 - Вплив кіберкультури на культуру суспільства в реальному житті.
2. Скласти перелік інформаційних інтернет-ресурсів, присвячених кіберкультурі. Навести посилання.
3. Скласти глосарій інтернет-мови.

Тема 8. Патогенні ефекти кіберпростору

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Психологічні причини ігрової залежності.
 - Залежність від онлайн-покупок.
 - Причини та наслідки кіберсексуальної залежності.
 - Причини та симптоми кіберхвороби.
 - Кіберхондрія як різновид іпохондрії.
 - Феномен фейсбук-депресії.
 - Залежність від постійного доступу в інтернет.
 - Смартфономанія як вид кіберадикції.
 - Діагностика кіберадикцій.
 - Методи психокорекції та психотерапії кіберадикцій.
2. Підібрати методики діагностики кіберзалежностей. Провести тестування своєї групи або знайомих за допомогою сервісу гугл форми. Обробити, узагальнити та інтерпретувати отримані результати.
3. Скласти бібліографію досліджень, присвячених проблемі психологічних особливостей кіберадикцій, з вказанням посилань на електронні джерела.
4. Розробити рекомендації щодо зниження залежності від інтернету.

Тема 9. Психологічні аспекти діяльності в віртуальному просторі

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Фріланс як нова форма професійної діяльності.
 - Психологічні особливості інтернет-реклами.
 - Психологічні особливості дистанційного навчання.
 - Дистанційна освіта як повноцінна заміна традиційної: психологічний аспект.
 - Емоційне вигорання фахівців, які працюють віддалено.
 - Законодавче регулювання віртуальної діяльності.

- Розлади психічного та соматичного здоров'я фахівців, які працюють віддалено.
 - Психологічні особливості діяльності в мережі Інтернет (один вид діяльності на вибір).
2. Скласти психологічний портрет людини, яка буде ефективно працювати віддалено.

Тема 10. Психологічна діяльність у віртуальному просторі

1. Підготувати доповіді на теми:
 - Психологічна допомога онлайн: аргументи за та проти.
 - Самопрезентація психолога в Мережі, пошук клієнтів.
 - Застосування інноваційних технологій при роботі психолога онлайн.
 - Інтерактивні технології психодіагностики.
2. Проаналізувати популярність наступних пошукових запитів (за допомогою сервісу Google Trends): «психолог онлайн», «віддалена психологічна допомога», «психологічна консультація онлайн». Проаналізувати популярність запитів в Україні в цілому та за окремими регіонами в різні часові проміжки.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ

1. Спілкування в Інтернет, психологічні проблеми віртуального спілкування.
2. Мистецтво спілкування в Інтернет, або казкотерапія в дії.
3. Психологічні особливості спілкування в соціальних мережах.
4. Особливості впливу Інтернету на психологічні особливості особистості дітей і підлітків.
5. Психологічні наслідки кібербулінга.
6. Соціокультурні та особистісні аспекти формування інтернет-залежності.
7. Самопрезентація в соціальних мережах.
8. Цифрова компетентність особистості.
9. Психологічний аналіз "Я" реального і "Я" віртуального.
10. Особливості формування ідентичності особистості у користувачів соціальних мереж.
11. Психологічні особливості інтернет-користувача.
12. Особливості переговорного процесу в Інтернеті.
13. Проблеми довіри в інтернет-комунікації.
14. Віртуальна і розмовна лексика: досвід порівняльного аналізу.
15. Вплив комп'ютерних технологій на психосоматичне здоров'я особистості.
16. Віртуальна діяльність практичного психолога.
17. Причини та наслідки залежності від кіберсексу.
18. Причини та наслідки ігрової залежності.
19. Кіберхондрія та здоров'я особистості.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Характеристика кіберпсихології як науки.
2. Поняття кіберпростору.
3. Поняття мережевого суспільства.
4. Характеристика людино-комп'ютерної взаємодії.
5. Основні теорії людино-комп'ютерної взаємодії.
6. Психологічні особливості взаємодії людини з штучним інтелектом.
7. Поняття інформації, її види, форми та властивості.
8. Психологія сприйняття інформації в мережі.
9. Психологія інтернет-пошуку.
10. Поняття кіберсоціалізації, основні підходи до її визначення.
11. Характеристика соціалізації в кіберпросторі різних поколінь.
12. Показники кіберсоціалізації.
13. Складові процесу соціалізації у кіберпросторі.
14. Поняття віртуального спілкування. Види віртуального спілкування.
15. Форми віртуального спілкування.
16. Особливості соціальної організації та групової динаміки в кіберпросторі.
17. Перепони віртуального спілкування.
18. Методи підвищення ефективності віртуального спілкування.
19. Характеристика соціальних мереж. Демографія соціальних мереж.
20. Психологічні портрети користувачів соціальних мереж, їх класифікація, мотиви.
21. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії в соціальних мережах.
22. Професійна та комерційна діяльність в соціальних мережах.
23. Роль соціальних мереж в маніпулюванні масовою свідомістю.
24. Кіберкультура і її феномени.
25. Концепція кіберкультури в працях класиків.
26. Інтернет-субкультури.
27. Правила та норми поведінки в мережі, кібер-етикет.
28. Визначення понять «кіберадикція», «інтернет-адикція», «кіберзалежність», «інтернет-залежність».
29. Види кібер-адикцій.
30. Наслідки патогенного впливу кіберпростору на особистість та

організм людини.

31. Діагностика патогенних ефектів кіберпростору.
32. Психологічна допомога при різних видах кіберадикцій.
33. Основні види професійної діяльності у кіберпросторі.
34. Професійно важливі якості особистості для роботи в Мережі.
35. Протидія професійному та емоційному вигоранню в Мережі.
36. Онлайн психологічне консультування.
37. Особливості самопрезентації психолога онлайн як професіонала.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом вивченої теми. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних завданнях самостійної роботи; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань, доповідей, рефератів тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, розв'язування практичних завдань, тестові завдання, доповіді, реферати.

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: контрольна робота, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При використанні форми контролю у вигляді заліку враховується поточна, зокрема самостійна робота, наукова діяльність студента. Крім того, студент має надати відповідь на залікове запитання. Оцінка рівня знань виконується за принципом "відповідь вірна" або "відповідь невірна". При вірній відповіді виставляється оцінка "зараховано", при невірній, неповній відповіді виставляється оцінка "не зараховано".

Оцінка з національної шкали переводиться у 100-бальну та шкалу ECTS у відповідності до результатів навчальної успішності студента протягом семестру.

СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ (СКЛАДОВІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ)

Пункт оцінки	% підсумкової оцінки або максимальна оцінка в балах	Групове чи індивідуальне оцінювання
Поточний контроль, разом, у т.ч.:	50	
доповіді та повідомлення на семінарах	25	Групове та індивідуальне
виконання письмових індивідуальних завдань, рефератів, контрольних робіт	15	Індивідуальне
опитування на семінарських заняттях	10	Групове та індивідуальне
Підсумковий контроль, разом, у т.ч.:	50	
письмова компонента	25	Індивідуальне
усна компонента	25	Індивідуальне

ШКАЛА ЗА ECTS

Сума балів	Оцінка за 7-бальною шкалою	Оцінка за 4-бальною шкалою	
		екзамен	залік
A	90-100	Відмінно	зараховано
B	82-89	Добре	
C	75-81		
D	67-74	Задовільно (достатньо)	
E	60-66		
Fx	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано
1-34	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства : монографія / авт. колектив : Н. М. Токарева, А. В. Шамне, О. О. Халік та ін.; ред. Н. М.Токаревої. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. 220 с.
2. Войскунский А.Е. Психология и Интернет. Москва : Акрополь, 2010. 439 с.
3. Войскунский А.Е., Митина О.В. Исследование специфики психологической зависимости от цифровых технологий. Цифровое общество как культурно-исторический контекст развития человека : сборник научных статей и материалов международной конференции. Под общ. Ред. Р.В. Ершовой. Москва, 2016. С. 261 – 269.
4. Махній М.М. Мережеве суспільство : кіберпсихологічний путівник. Київ : Academia.edu, 2018. 176 с.
5. Немеш О. М. Віртуальна діяльність особистості: структура та динаміка психологічного аналізу: монографія К. : Слово, 2017. 391 с.

ДОПОМІЖНА

1. Быть человеком. Взаимодействие человека и компьютера в 2020 году. Под ред. Р. Харпера, Т. Роддена, И. Роджерса, Э. Силлена. Исследования корпорации Microsoft, 2014. URL: http://download.microsoft.com/documents/rus/devcenter/MSR_Being_Human_HCI_2020_rus.pdf
2. Грин Н.В. Интернет как средство обучения [Электронныйресурс] // Успехи современного естествознания. 2013. № 5. С. 59—61. URL: <https://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=31672> (дата обращения: 30.01.2019).
3. Демецкая А. Киберхондрия: диагноз по интернету. Фармацевт-практик. № 12. 2013. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P

21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/farmpr_2013_12_9.pdf

4. Джейн Макгонигал. Реальность под вопросом. Почему игры делают нас лучше и как они могут изменить мир. Москва : Изд-во «Манн, Иванов и Фербер», 2018. 384 с.
5. Дмитриев К.Г. Взаимосвязь между показателем коммуникативной толерантности и уровнем интернет-зависимости // Вестник ПСТГУ. Серия 4. 2013. Вып. 1 (28). С. 99—102.
6. Ефимова Т.В. Социализация в условиях постиндустриальной культуры // Человек и образование. 2011. № 4. С. 4—9.
7. Жизнь в интернете и без него [Электронный ресурс] // Всероссийский центр изучения общественного мнения. Официальный сайт. URL: <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=9024> (дата обращения: 27.01.2019). Портал психологических изданий PsyJournals.ru — https://psyjournals.ru/social_psy/2019/n4/Aysina_Nesterova.shtml [Киберсоциализация молодежи в информационно-коммуникационном пространстве современного мира: эффекты и риски - Социальная психология и общество - 2019. Том. 10, № 4]
8. Зінченко О. В. Психологічний аналіз проблеми інтернет-спілкування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 2(2). С. 26-31. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_2\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_2(2)_6).
9. Крис Скиннер. Человек цифровой: Четвертая революция в истории человечества, которая затронет каждого. Москва : Изд-во «Манн, Иванов и Фербер», 2019. 304 с.
10. Культура віртуального спілкування: методичні поради /Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с. URL: <http://www.ounb.km.ua/vidanya/2014/kvs.pdf>
11. Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. –220 с
12. Рибка, С. В. Кіберпростір, управління інфраструктурою, кібербезпека. Стратегічна панорама. 2015. № 1. С. 126-134.

13. Ярченко, Ю. В. Інтернет-залежність молоді як соціальна проблема / Ю. В. Ярченко, А. Дрюк // Вісник Приазовського державного технічного університету = Reporter of the Priazovskyi State Technical University : зб. наук. праць / ДВНЗ «ПДТУ». – Маріуполь, 2019. – Вип. 3. – С. 75–81.
14. Andrew Dr Power. Cyberpsychology and Society: Current Perspectives. 2018. 244 p.
15. Asieieva, Y. Computer addiction, internet addiction and cyber addiction (historical overview of the definitions). Psychological journal, 6(6), 2020. p. 57-65. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.6.6>
16. Coleman S., Rowe C. Remixing citizenship: Democracy and young people's use of the Internet. London, England: Carnegie Young People Initiative, 2005. 16 p.
17. Connolly R., Palmer M., Barton H., Kirwan G. An Introduction to Cyberpsychology. Routledge, 2016. 326 p.
18. Cyberpsychology and the Brain: The Interaction of Neuroscience and Affective Computing. Cambridge University Press, 2017. 460 p.
19. Delaney T., Madigan T. Friendship and Happiness: And the Connection Between the Two. Jefferson, North Carolina, USA: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2017. 296 p.
20. Gable R., Snakenborg J., Van Acker R. Cyberbullying: Prevention and Intervention to Protect Our Children and Youth // Preventing School Failure. 2011. Vol. 55 (2). P. 88— 95. doi: 10.1080/1045988X.2011.539454
21. Gleaves, D.H., Pearson, C.A., Ambwani, S. et al. Measuring eating disorder attitudes and behaviors: a reliability generalization study. J Eat Disord 2, 6 (2014). URL: <https://doi.org/10.1186/2050-2974-2-6>.
22. Heirman W., Walrave M. Cyberbullying: Predicting Victimisation and Perpetration // Children & Society. 2011. Vol. 25 (1). P. 59— 72. doi: 10.1111/j.1099- 0860.2009.00260.x
23. Integrating psychological and neurobiological considerations regarding the development and maintenance of specific internet-use disorders: An interaction of person-affect-cognition-execution (i-pace) model / Brand M. [et al.] // Neuroscience & Biobehavioral

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. CIBERPSY – портал, присвячений кіберпсихології. URL: <http://cyberpsy.ru>
2. Жизнь в интернете и без него [Электронный ресурс] // Всероссийский центр изучения общественного мнения. Официальный сайт. URL: <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=9024> (дата обращения: 27.01.2019).
3. Портал психологических изданий PsyJournals.ru — https://psyjournals.ru/social_psy/2019/n4/Aysina_Nesterova.shtml [Киберсоциализация молодежи в информационно-коммуникационном пространстве современного мира: эффекты и риски - Социальная психология и общество - 2019. Том. 10, № 4]Интернет-проект CYBERPSY [электронный ресурс]. Режим доступа: <http://cyberpsy.ru>
4. «Психея» [Электронный ресурс] — (Режим доступа: <http://www.psycheya.ru>).
5. Виртуальная библиотека по психологии. - [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://scitylibrary.h11.ru/Library.htm>
6. "Каталог психологической литературы». - [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.psyccatalog.ru>
7. «Антистресс» [электронный ресурс] — Режим доступа: <http://marks.on.ufanet.ru>

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	3
Заплановані результати навчання	4
Структура навчальної дисципліни	5
Програма навчальної дисципліни	6
Теми практичних занять	11
Завдання для самостійної роботи	16
Теми рефератів	21
Питання до заліку.....	22
Форми підсумкового контролю успішності студентів	24
Критерії оцінювання	24
Схема нарахування балів (складові оцінювання результатів навчання).....	25
Шкала за ECTS	26
Рекомендована література	27

Навчальне видання

Андрій Олександрович Татьянчиков

КІБЕРПСИХОЛОГІЯ

Навчально-методичні рекомендації
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Українською мовою

Підписано до друку 30.07.2020.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 2010-14.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com